

ФОРМИ ТА ВЕКТОРИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто форми та вектори транскордонного співробітництва в рамках інноваційних моделей. Дана модель передбачає форми співробітництва, які можуть виникнути лише за умови коли суб'єкти господарювання функціонують на прикордонних територіях сусідніх держав по різні боки спільного кордону.

Ключові слова: *єврорегіон, транскордонні кластери, багатосуб'єктні системи взаємодії, узгодженість інтересів.*

FORMS AND VECTORS OF TRANSFRONTAL COLLABORATION OF ENTERPRISES

In the article forms and vectors of transfrontal collaboration are considered within the framework of innovative models. This model foresees the forms of collaboration, which can arise up only on condition of when the subjects of menage function on boundary territories of the nearby states for the different sides of general border.

Key words: *Euroregion, cross-border clusters, multistakeholder system of interaction, coordination of interests.*

За сучасних умов активізації глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, все більша роль відводиться транскордонному співробітництву, яке виступає важливим чинником активізації економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та конвергенції як територій в цілому, так і підприємств зокрема, що знаходяться в прикордонних територіях. Ряд потенційних можливостей, що пропонує підприємствам транскордонне співробітництво (доступ до світових ринків й можливість зайняття своєї ніші, оновлення виробничих потужностей, диверсифікація ризиків, покращений доступ до фінансових ресурсів тощо), робить за необхідне дослідження даного феномену [1, с. 35].

Важливі теоретичні та практичні аспекти розвитку транскордонного співробітництва досліджені та ґрунтовно описані у наукових працях таких вітчизняних вчених як А.Балян, О.Витвицька, І.Журба, Н.Мікула, С.Науменко, І.Пелешак, В.Пила, М.Рубіш, І.Скороходов, Ю.Сотніков, І.Тимченко, І.Чучка, Л.Шилік та інші.

Для формування теоретичного підґрунтя розвитку транскордонного співробітництва підприємств необхідно проаналізувати понятійний апарат області дослідження для визначення сутності ключових понять. Основу категоріально-понятійного апарату досліджуваної області складають поняття транскордонного співробітництва, підприємництва, зовнішньоекономічної діяльності підприємств та міжнародного підприємництва, розгляд яких дозволить визначити сутність транскордонного співробітництва підприємств та його місце в сучасній економічній теорії.

В Мадридській конвенції (1980) надається найбільш загальне визначення транскордонному співробітництву, де акцентується увага на ключову роль територіальних общин або властей, а саме: транскордонне співробітництво розглядається як «будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [2].

В свою чергу, в Законі України «Про транскордонне співробітництво» (2004) дана співпраця дещо конкретизується: «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [3]. Окрім суб'єктів транскордонного співробітництва (територіальні громади, їх

представницькі органи та місцеві органи виконавчої влади) згадуються юридичні особи як учасники даної співпраці [3].

Таким чином, при трактуванні поняття транскордонного співробітництва значна увага приділяється його економічній складовій, представленій реальними зв'язками транскордонного характеру між суб'єктами господарювання по різні боки кордону, які реалізуються в різного роду формах ведення бізнесу. Дані відносини, як правило, розглядаються як елементи економічної системи регіону, абстрагуючись при цьому від базового рівня співпраці – транскордонного співробітництва підприємств. У зв'язку з цим, розглядаючи транскордонне співробітництво, необхідно умовно виділити чотири рівні, на яких воно здійснюється та регламентується: мега-, макро-, мезо- та мікрорівень.

Транскордонне співробітництво підприємств (cross-border cooperation of enterprises), або як його називають зарубіжні вчені – транскордонне підприємництво (cross-border entrepreneurship) є ієрархічно нижчим рівнем від зовнішньоекономічної діяльності підприємств [4, с. 325].

Територіальне розміщення підприємств по обидва боки спільного кордону лише спочатку може здатися обмеженням. Насправді ж, наявність спільного кордону дає можливість не тільки формувати вже звичні організаційно-правові форми господарювання (холдинги, консорціуми, спільні підприємства тощо), а й такі новітні організаційні форми як транскордонні кластери, транскордонні партнерства та об'єднання, що неможливе за умов зовнішньоекономічної діяльності, а лише в рамках транскордонної співпраці. Тим паче, спільна інфраструктура, економічне середовище та ряд інших обставин виступають потенційною платформою для економічного взаєморозвитку та процвітання.

Дослідження ієрархії здійснення підприємницької діяльності від ядра до завершального рівня дозволяє констатувати, що транскордонне співробітництво підприємств – це специфічна форма зовнішньоекономічної діяльності підприємств, яка: має місце за умов виникнення торгово-економічної співпраці між суб'єктами господарювання різних організаційно - правових форм, що

zareestrovani ta funkcionuyut na prikordonnykh territoriyah susidnykh derzhav po rizni boki spil'nogo kordonu; охоплює частину прикордонної торгівлі (експортно-імпорتنі операції) здійснювану з метою задоволення власних потреб чи потреб населення прикордонних територій через транскордонні ринки на основі міждержавних угод чи відповідних документів [5, с. 79] та включає відносини, пов'язані з міжнародною виробничо-інвестиційною і науково-технічною кооперацією; сприяє формуванню та розвитку новітніх форм ведення бізнесу, опосередкованих рівнем даної співпраці (рис.1.).

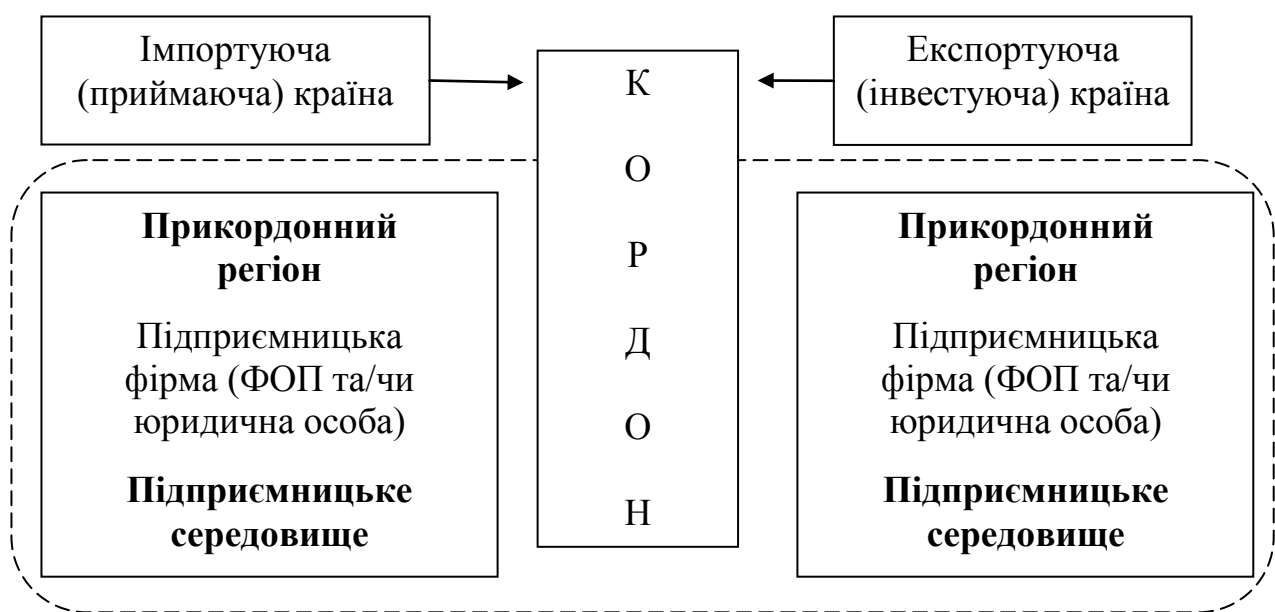

Рисунок 1. Напрямки співробітництва в умовах транскордонного підприємництва

Примітка: – складено автором на базі [6, с. 17];

- поняття «прикордонний регіон» – введено автором;
- ФОП – фізична особа-підприємець.

Як видно з рис.1., державний кордон виконує специфічну бар'єрну функцію в розвитку економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами, а саме переносить відносини з приводу транскордонного співробітництва підприємств з горизонтальної площини, коли суб'єкти підприємницької діяльності співпрацюють на одному рівні без яких-небудь обмежень, в

вертикальну, формуючи механізм бар'єрів, суть якого полягає в необхідності подолання тих перепон, які породжує сам факт наявності кордону між підприємствами. Розгляд кордону в цьому відношенні є доцільним, адже він дає змогу проаналізувати співробітництво підприємств, що функціонують на транскордонних територіях та відносяться до різних національних економік [7].

Наступною моделлю співробітництва, здійснюваного суб'єктами господарювання по різні боки кордону, являється інноваційна. На відміну від попередніх моделей, які рівнозначно справедливі та можуть бути використані як для транскордонного співробітництва підприємств, так і для зовнішньоекономічної діяльності підприємств, інноваційна модель передбачає форми співробітництва, які можуть виникнути лише за умови коли суб'єкти господарювання функціонують на прикордонних територіях сусідніх держав по різні боки спільного кордону (рис.2.).

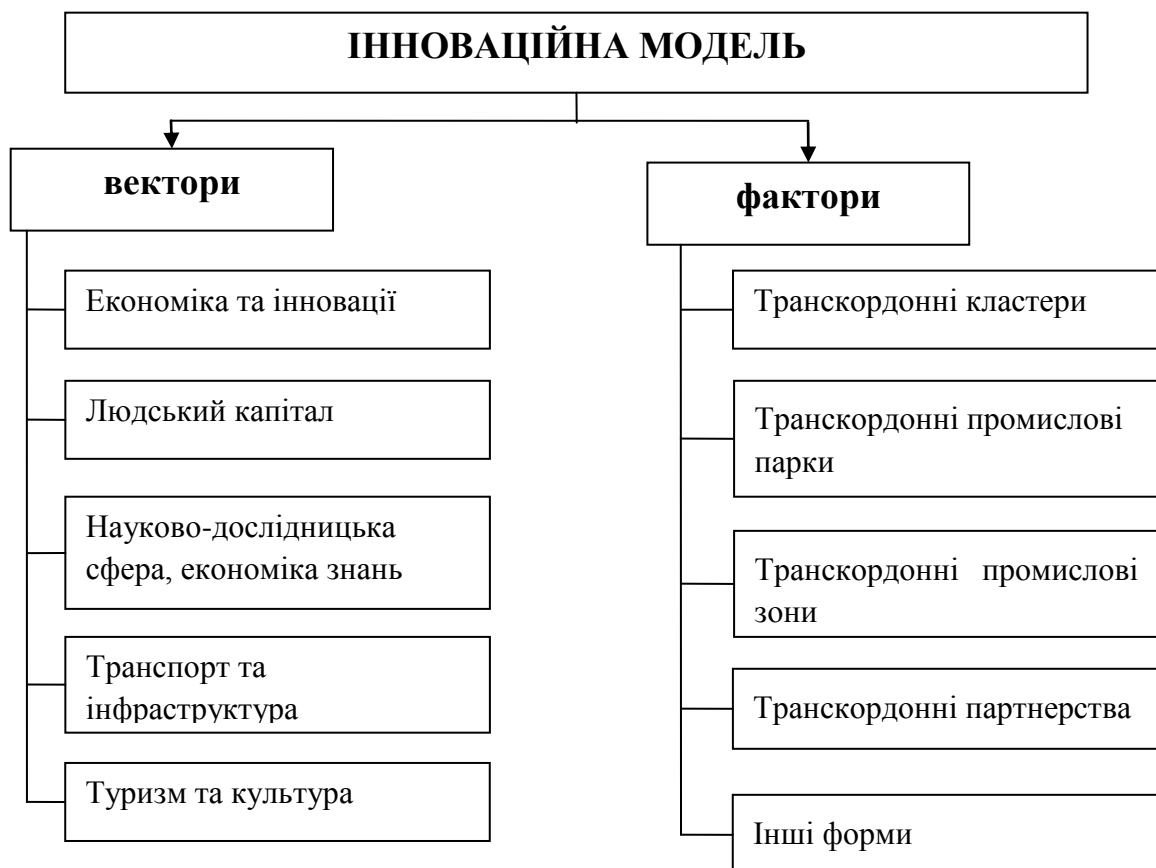

Рис. 2. Форми транскордонного співробітництва підприємств в рамках інноваційної моделі

У контексті розвитку нових форм економічної інтеграції на європейському континенті все більшого поширення набуває кластерний підхід, який застосовується як інструмент політики забезпечення конкурентоспроможності, промислової політики, політики розвитку підприємництва, регіональної та інноваційної політики [8, с. 28].

Висновок. Таким чином, розвиток підприємництва та розвиток транскордонного співробітництва являються складовими елементами одного цілого, – єдиної складної економічної системи. З одного боку, транскордонне співробітництво виступає в ролі стимулу для розвитку підприємництва на прикордонних територіях, адже воно надає ряд потенційних переваг для ведення бізнесу. З іншого боку, характер і ступінь розвитку підприємництва впливає на попит з боку бізнесу на транскордонне співробітництво. Це пояснюється збільшенням кількості підприємств, які прагнуть отримати потенційні переваги від транскордонного співробітництва: вихід на нові ринки, диференціація джерел сировини, праці, капіталу, технологій, ноу-хау та отримання більш високих прибутків. Все це і активізує діяльність суб'єктів господарювання в напрямку розвитку транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Kravchenko I. Cross-border cooperation of enterprises: essence and significance / O. Kuzmin, I. Kravchenko // *Econtechmod*. – 2014. – №3/2. – pp. 35-40.
2. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями : від 21.05.1980, №995_106 [Електронний ресурс] // Збірка договорів Ради Європи. – Оф. переклад, станом на 16.11.2009р. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106.
3. Закон України “Про транскордонне співробітництво” від 24.06.2004 № 1861-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2004р., № 45, ст. 499, станом на 02.12.2012. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>. – Назва з екрана. – Доступно на 25.04.2015.
4. Smallbone D. Cross border entrepreneurship and economic development in

border regions / D. Smallbone, F. Welter // *Entrepreneurship & Regional Development*. – 2009. – Vol. 21, Iss. 3. – pp. 325-328.

5. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : [Моногр.] / [За ред. Н. Мікули, В. Борщевського, Т. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.
6. Ерохин В.Л. Совершенствование организационно-экономического механизма функционирования регионального предпринимательства при вступлении России в ВТО (На материалах Ставропольского края) : дис. канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / В.Л. Ерохин. - Ставрополь, 2006. – 198 с.
7. Балян А.В. Міжрегіональне транскордонне співробітництво України та Угорщини в умовах розширення Європейського Союзу (питання методологія, методів і практики) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук : спец. 08.10.01 “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка” / А.В. Балян. – Львів, 2006. – 29 с.
8. Демченко В.В. Сучасні форми економічної кооперації в транскордонному просторі / В.В. Демченко // *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. – 2009. – №3. – С. 28-34.